

**ศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดเรื่องธรรมชาติของตัณหา  
ในพุทธปรัชญาเถรวาท และปรัชญาจรวาก**  
**A Comparative Study of the Nature of Attachment  
In Theravada Buddhsit Philosophy and Caravaka Philosophy**

พระเสนจิง คมภีรปญโญ

Phra Son Trang Gambhirabanno

นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา

M.A. Student, Master of Arts, Program in Philosophy

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

E-mail: ven.sontrang@yahoo.com

วันที่รับบทความ (Received) : 23 มีนาคม 2563

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 7 มิถุนายน 2563

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 13 มิถุนายน 2563

**บทคัดย่อ**

วิทยานิพนธ์นี้ เป็นการศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดเรื่องธรรมชาติของตัณหาในพุทธปรัชญาเถรวาทและปรัชญาจรวาก มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ ดังนี้ (1) เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องธรรมชาติของตัณหาในพุทธปรัชญาเถรวาท (2) เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องธรรมชาติของตัณหาในปรัชญาจรวาก (3) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดเรื่องธรรมชาติของตัณหาในพุทธปรัชญาเถรวาทและปรัชญาจรวาก การวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงเอกสาร

**ผลการวิจัย พบว่า**

1. ตัณหาในพุทธปรัชญาเถรวาท คือ ความทะยานอยาก 3 ประการ คือ 1. กามตัณหา ความอยากได้ความใคร่ในกามคุณ 5 ได้แก่ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส ที่น่าใคร่น่าพอใจ 2. ภวตัณหา ความอยากได้ในภพเพื่อให้ความสุขที่จะให้คงอยู่ตลอดไป ไม่เปลี่ยนแปลง 3. วิภวตัณหา ความไม่ยอมมีในความทุกข์ อยากพ้นไปจากความทุกข์ อยากให้ทุกข์ดับสูญไป

2. ตัณหาในปรัชญาจรวาก คือ ความอยากมีความสุข มี 3 ระดับ คือ 1. ตัณหาในระดับพื้นฐาน เป็นระดับในการดำรงชีวิตให้ดำรงอยู่ได้ เช่น อยากได้ปัจจัย 4 เพื่อดำรงชีพ เป็นต้น 2. ตัณหาในระดับกลาง เป็นระดับที่สร้างแรงกระตุ้นให้มีการพัฒนาการเสพความสุข ความสะดวกสบาย 3. ตัณหาในระดับกิเลส เป็นระดับที่หมกมุ่น พุ่มเฟิย เพื่อสนองกิเลสที่ไม่รู้จักพอของตน

3. เปรียบเทียบแนวคิดของตัณหาในพุทธปรัชญาเถรวาทและปรัชญาจรวาก ดังนี้ พุทธปรัชญามองตัณหาว่า เป็นอกุศลธรรม เป็นรากเหง้าของความทุกข์ทั้งปวง มนุษย์ประสบความทุกข์เพราะมีตัณหา ดังนั้นพุทธปรัชญาจึงสอนให้ดับตัณหาที่เป็นเหตุแห่งความทุกข์ และเพื่อให้ถึงความสุข 3 ประการ คือ 1. ความสุขในโลกนี้ ได้แก่ ความสุขในปัจจุบันนี้ 2. ความสุขในโลกหน้า ได้แก่ สวรรค์ 3. สุขในพระนิพพาน ได้แก่ การดับกิเลสที่เป็นเหตุแห่งความทุกข์ ถึงสุขที่ไพบูลย์ ไม่ต้องประสบทุกข์ในวัฏสงสารอีกต่อไป ส่วนปรัชญาจรวากมองตัณหาว่า ไม่ใช่สิ่งชั่วร้าย แต่เป็นสิ่งที่ช่วยให้มนุษย์รู้จักการเสพสุข ตัณหาเกิดขึ้นพร้อมการเกิด และดับไป

พร้อมกับการตาย มนุษย์ผู้ฉลาดต้องรู้จักการนำตัณหามาใช้ประโยชน์ ดังนี้ 1. กระตุ้นให้มนุษย์ปรับตัวเพื่อความอยู่รอด 2. กระตุ้นให้เกิดการเสพสุข เช่น การคิดสูตรอาหารอร่อย เครื่องปรับอากาศ เป็นต้น 3. กระตุ้นให้เกิดการสร้างเทคโนโลยีและความสะดวกสบาย เช่น ผลิตรถยนต์ ผลิตโทรศัพท์เพื่อใช้สื่อสาร เป็นต้น ดังนั้น มนุษย์ผู้ฉลาดจึงต้องรู้จักนำตัณหาสร้างประโยชน์ ความสุข ความสะดวกสบายให้มากที่สุด 4. กระตุ้นให้เกิดการป้องกัน เช่น คิดค้นยารักษาโรค เป็นต้น ทั้งนี้ก็เพื่อต้องการมุ่งเน้นให้เสพสุขให้มากที่สุดและลดความทุกข์ให้เหลือน้อยที่สุดนั่นเอง

**คำสำคัญ:** ธรรมชาติของตัณหา, พุทธปรัชญาเถรวาท, ปรัชญาจารวาก,

#### **ABSTRACT**

This thesis entitled 'A Comparative Study of the Nature of Attachment in Theravada Buddhist Philosophy and Caravaka Philosophy' has three objectives: 1) to study the concept of the nature of Attachment in Theravada Buddhist Philosophy, 2) to study the concept of the nature of attachment in Caravaka Philosophy, and 3) to compare the concept of the nature of attachment in Theravada Buddhist philosophy and Caravaka Philosophy. This is a documentary research.

#### **In the research, it was found that:**

1) According to Theravada Buddhist philosophy, attachment basically means three kinds of desire: 1) craving for sensual pleasure, 2) craving for existence, and 3) craving for non-existence.

2) In Caravaka philosophy, attachment basically refers to three kinds of craving for happiness: 1) it means basic craving; this is regarded as the basic level where one wants to live life, such as four requisites, 2) it means the middle level of craving; one is motivated to search for certain happiness and comfortability, and 3) it refers to defilement; one becomes indulgent in whatever one really wants where unlimited desire is highly accelerated.

3) In the comparison the concept of the nature of attachment in Theravada Buddhist philosophy and Caravaka philosophy, it clearly showed that in Buddhist philosophy, such attachment is unwholesome by which the root of suffering is caused; man suffers because of desire. Therefore, Buddhist philosophy suggests man to uproot the attachment whereby three kinds of happiness, 1) the present happiness in this world, 2) the happiness in the next world, heaven, and 3) the happiness in the extinction of suffering where rebirth in the circle of life is not caused, can be obtained. As regards Caravaka philosophy, the mentioned attachment is not the evil, but the thing being conducive to happiness; such attachment arises at the time of rebirth and ceases to exist at the time of death, then one who is wise should make use of the attachment for his/her benefit in the following ways: 1) it motivates man to survive, 2) it gives happiness to man, delicious recipe, air condition, for instance, 3) it gives rise to new technological advancement and convenience, such as car production, mobile for communication. Therefore, one who is wise should know how to benefit through attachment where a hefty of happiness and convenience could be produced, 4) it leads to

protection, such as medicine to preventing diseases. All are more and more done for the sake of human being's happiness and thereby reducing suffering.

**Keywords:** The Nature of Attachment, Theravada Buddhist Philosophy, Caravaka Philosophy

## 1. บทนำ

ตัณหา เป็นหลักธรรมข้อหนึ่งในพุทธปรัชญา หมายถึง ความติดใจ ความอยาก ความยินดี ยินร้าย หรือ การติดในรสอร่อยของโลก ประกอบด้วยอำนาจความพอใจ เพลิดเพลินยิ่งนักในอารมณ์นั้นๆ และ ตัณหาย่อม เจริญแก่ผู้ประพฤติประมาท ช่างไปในอารมณ์ต่างๆ ครอบงำบุคคลใด ความโศกทั้งหลาย ย่อมเจริญแก่บุคคล นั้น ดังนั้น เมื่อบุคคลยังถอนเชื่อตัณหาไม่ได้ความทุกข์ย่อมเกิดขึ้นบ่อย ๆ ในหลักปฏิจกสมุปปาท ตัณหาเกิด จากเวทนาเป็นปัจจัย ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า "ภิกษุทั้งหลาย ตัณหาเมื่อเกิดขึ้นแก่ภิกษุ ย่อมเกิดขึ้นในที่ที่เกิด แห่งตัณหา 4 อย่างนี้ 4 อย่างเป็นไฉน ภิกษุทั้งหลาย ตัณหาเมื่อเกิดขึ้น แก่ภิกษุ ย่อมเกิดขึ้นเพราะเหตุแห่งจิวร 1 เพราะเหตุแห่งปิตตบาท 1 เพราะเหตุแห่งเสนาสนะ 1 หรือเพราะเหตุแห่งสมบัติและวิบัติ 1 ด้วยประการ ฉะนั้น ภิกษุทั้งหลาย ตัณหาเมื่อเกิดขึ้นแก่ภิกษุ ย่อมเกิดขึ้นในที่ที่เป็นที่เกิดแห่งตัณหา 4 อย่างนี้แล "ความ ปรากฏแห่งตัณหา นี้เป็นความเกิดขึ้นแห่งทุกข์ เป็นความตั้งอยู่แห่งโรค เป็นความปรากฏแห่งชราและมรณะ" (ส.ช. (ไทย) 17/319/332) ตัณหานั้นเป็นความรู้สึกอย่างหนึ่ง แต่ไม่ใช่ความรู้สึกอย่างเดียวกับเวทนาที่เกิดขึ้น โดยธรรมชาติ จากการรับรู้ในสิ่งที่ผัสสะ แต่เป็นความรู้สึก, ความปรารถนาจากภายใน ที่เกิดแต่ภายในตน คือ จากเหล่ากิเลสตัณหาที่เกิบบ้าง และทั้งสั่งสม อยู่ในรูปนอนเนื่องอยู่ในจิตนั่นเอง พระองค์ท่านจึงให้สังเกตรู้ ตัณหา โดยการให้จิตหรือสติเห็นจิตหรือจิตตสังขาร (จิตตานุปัสสนา) เช่น ความคิดนึกหรือ ธรรมารมณ์ที่ เกิดขึ้น ที่ย่อมประกอบด้วยตัณหาแล้ว เช่น จิตมีราคะ, จิตมีโทสะ, หรือจิตมีโมหะ จึงเป็นเครื่องสังเกตให้รู้เท่า ทันตัณหาที่เกิดขึ้นประกอบกับความคิด "เวทาทูลถาม ในปฐมชนสูตร ว่าด้วยสิ่งที่ทำคนให้เกิด ว่าอะไรเล่า ทำคนให้เกิด อะไรเล่าของคนนั้นย่อมพล่านไป อะไรเล่าเวียนว่ายในสงสาร อะไรเล่าเป็นภัยใหญ่ของคนนั้น พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า ตัณหาทำคนให้เกิดจิตของคนนั้นย่อมพล่านไปสัตว์เวียนว่ายในสงสารทุกขเป็นภัย ใหญ่ของคนนั้น" (ส.ส.(ไทย) 15/55/69) ความสำคัญของตัณหา คือจิตไปยึดเหนี่ยว การติดความอยากในใจว่า อยากได้รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส (โณฏฐัพพะ) และธรรมารมณ์ ตัณหาว่าเป็นอุปกิเลสแห่งจิตว่า "ภิกษุทั้งหลาย ความกำหนดด้วยอำนาจความพอใจใน รูปตัณหา นี้เป็นอุปกิเลสแห่งจิต ความกำหนดด้วยอำนาจความพอใจ ในสัทตตัณหา ในคันธตัณหา ในรสตัณหา ในโณฏฐัพพตัณหา ในธรรมตัณหา นี้เป็นอุปกิเลสแห่งจิต" (ส.ช. (ไทย) 17/329/339) ความสำคัญของตัณหา คือความยินดีติดใจในอารมณ์ต่าง ๆ จะเป็นอารมณ์ที่เกิดขึ้นทาง ไหนก็ได้ จะเป็นอารมณ์ทางเพศหรือไม่ก็ได้ เช่น เห็นรูปที่ดีก็ติดใจในรูป ได้ยินเสียงที่ไพเราะก็ติดใจในเสียง เป็นต้น สัตว์ทั้งหลายย่อมมีตัณหาติดตัวมาด้วยกันทั้งนั้น และมีมากเสียด้วย ไม่ยกเว้นว่าใครทั้งนั้น เพราะเป็น สัตว์ชาตญาณอันติดตัวมาตั้งแต่เกิดมามีแล้ว จะกันมันให้ออกไปก็ไม่สำเร็จ เพราะเราได้อบรมให้มันฝังประทับ อยู่ในจิตใจอย่างแน่นหนามานับชาติไม่ได้ เพียงแต่กล่อมเกลามันบ้าง เพื่อให้อยู่ร่วมกันไปได้ในสังคมเท่านั้น ก็ เพราะตัวตัณหาอันเป็นความปรารถนาของหัวใจที่ไม่รู้จักอิ่ม ไม่รู้จักพอ ไม่รู้จักจิตจางนี้เอง จึงได้ก่อให้เกิดการ กระทำขึ้น ซึ่งสิ่งต่าง ๆ ตั้งแต่กระทำในเรื่องดี ๆ ไปจนถึงเรื่องร้าย ๆ และร้ายที่สุด จนถึงบางท่านรำพึงว่า ไม่น่าจะเป็นไปได้เลยในหมู่มนุษย์ ตัณหาหรือความอยากนั้น เป็นธรรมชาติของมนุษย์อย่างหนึ่ง เพราะเป็นเหตุ ทำให้เกิดความทุกข์ ซึ่งเป็นความอยากที่พุทธปรัชญาต้องการให้มนุษย์กำจัดทิ้งไป เพราะมนุษย์ถูกความอยาก ในแง่ที่ทำให้เกิดความทุกข์ ที่ชักนำอยู่ร่ำไป ดังที่มีพวกวาทาพุลถามพระพุทธเจ้าว่า "โลกอันอะไรหนอ ย่อม นำไป อันอะไรหนอย่อมเสียไป โลกทั้งหมดเป็นไปตามอำนาจของธรรมอันหนึ่งคืออะไร" พระผู้มีพระภาค

ตรัสตอบว่า "โลกอันตัณหาหยาบนำไป อันตัณหาหยาบเลือกไสไปโลก ทั้งหมดเป็นไปตามอำนาจของธรรมอันหนึ่งคือตัณหา" (ส.ส (ไทย) 15/63/74)

ปรัชญาจารย์วาก หรือลัทธิโลกายัต เป็นพวกวัตถุนิยม หรือสสารนิยม (materialism) ตามรูปคำ "จารย์วาก" หมายถึง ปรัชญาปากหวาน หรือคำพูดที่ไพเราะสุภาพ น่าอภิรมย์ยินดี เป็นปรัชญาแสวงหาความสุขการกิน การดื่ม และการแสวงหาความสุขในทางกามารมณ์ เพราะหลักปรัชญานี้เป็นข้อความสั้น ๆ ตื้น ๆ ฟังรื่นหูชวนให้หลงเชื่อได้ง่ายเป็นปรัชญาแบบชาวบ้าน เป็นไปตามกระแสโลก เช่น หลักปรัชญาข้อหนึ่งว่า จงกิน จงดื่ม และจงหาความสุขให้พอเพียงในชาตินี้ เพราะชาติหน้าเราไม่รู้ว่ามีหรือไม่ ผู้ก่อตั้งลัทธินี้คือฤๅษีพฤทิสบดี ท่านผู้นี้ นับเป็นคนแรกที่มีทรรศนะว่า สสารเป็นอันติมะสัจจะ เป็นสภาพความจริงสูงสุด แนวความคิดของลัทธิโลกายัตในสมัยนั้น บางครั้งเป็นที่ตลกขบขัน บางครั้งก็เป็นทีเกลียดชังของพวกนักคิดในสมัยเดียวกัน เพราะในสมัยนั้นนักคิดต่าง ๆ ทุกสำนักจะเป็นพวกจิตนิยม (Idealism) กันทั้งนั้น พวกจารย์วากเหล่านี้สอนประชาชนให้หลงใหลกับการประกอบพิธีกรรมบูชาโยน ทั้งนี้เพื่อพวกตนจะได้มีปัจจัยไทยธรรมเลี้ยงปากเลี้ยงท้อง หาได้มีประโยชน์อันใด ที่พึงเกิดขึ้นจากการประกอบพิธีกรรมบูชาโยนเหล่านั้นแต่ประการใด คติการดำเนินชีวิตของพวกจารย์วากมีปรัชญาชีวิตว่า กิน ดื่ม และรื่นเริงสำราญ มีความสุขทางเนื้อหนังเป็นจุดหมายปลายทาง มนุษย์เกิดหนเดียวตายหนเดียว ไม่มีโลกหน้า ไม่มีการเกิดใหม่ หลังจากตายแล้ว คนใดคนชั่วมีจุดสุดท้ายของชีวิตอย่างเดียวกันคือความตาย ดังนั้น มนุษย์จึงควรรีบตักตวงแสวงหาความสุขให้เต็มที่ ตั้งแต่ยังมีชีวิตอยู่ กินให้เป็นสุข ดื่มให้เป็นสุข และสนุกให้เต็มอิม ตายแล้วก็สิ้นสุดกัน จะดื่มสนุกสนานอะไรไม่ได้อีกแล้ว ลัทธินี้สอนตรงกับความต้องการของปุถุชนทั่ว ๆ ไป พวกนี้ยอมรับเอาหลักปรัชญาชีวิตของจารย์วาก มาปฏิบัติได้โดยไม่รู้สีกตัวและง่ายตาย จารย์วากยังสอนให้คนเราแสวงหาทรัพย์ เพราะว่าทรัพย์สมบัติทำให้เราสามารถแสวงหาความสุขสนุกสนาน ในชีวิตได้อย่างเต็มที่ ความสุขทางเนื้อหนัง หรือความสุขทางกามารมณ์เป็นความสุขสูงสุด คุณธรรมไม่เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิต เพราะคนใดคนชั่วก็จบลงด้วยความตายเท่ากัน โมกษะ คือความหลุดพ้นจากความทุกข์ไม่จำเป็นต้องรีบแสวงหาในขณะนี้ และไม่มีประโยชน์อันใดด้วยผู้ที่ยอมทนทุกข์ทรมานหรือยอมสละความสุขทางโลกียวิสัย เพื่อแสวงหาความหลุดพ้นบรรลุมอกษะ ได้ชื่อว่าเป็นคนโง่เง่าเต่าตุ่นตามทรรศนะของพวกจารย์วาก การแสดงความเคารพภักดีและอ่อนน้อมบูชาพระผู้เป็นเจ้า ไม่ว่าจะมิหนามอย่างไร ล้วนเป็นความโง่เง่าทั้งสิ้น เพราะความตายเท่านั้นที่เป็นมอกษะอันแท้จริงของคนทุกคน ดังนั้น บุคคลจึงควรแสวงหาความสุขสนุกสนานเพลิดเพลิน กินให้เป็นสุข สนุกให้เต็มอิม ตั้งแต่ยังมีชีวิตอยู่ เมื่อความตายมาปลิดฉีกชีวิตก็เป็นอันหมดกันไป ร่างกายก็สูญสลายไปตามอากาศธาตุ ที่กล่าวมานี้คือแนวปรัชญาการดำเนินชีวิตของลัทธิโลกายัตหรือจารย์วาก ต่อมาสาธุศิษย์ของพฤทิสบดี "จารย์วาก" ได้นำมาฟื้นฟูคำสอนว่า "ความตาย คือมอกษะหรือความหลุดพ้น ที่ทุกคนมีโอกาสบรรลุถึงได้เท่ากัน โดยไม่ต้องแสวงหา บุคคลจึงควรแสวงหาความสุขสนุกสนานเพลิดเพลินให้เต็มอิมเสีย ตั้งแต่ยังมีชีวิตอยู่ ตั้งแต่เวลาที่ความตายยังไม่มาถึง นี่คือนิยามคติซึ่งเป็นสิ่งกำหนดแนวทางแห่งจริยศาสตร์ของปรัชญาจารย์วาก" (พระครูปลัดสุวัฒนพุทธคุณ จันทาโก, 2555) , หน้า 57.) สรรพพรตนะสังคหะ กล่าวตามแนวคำสอนของจารย์วากว่า ไม่มีสวรรค์ ไม่มีความสุขหลุดพ้น (มอกษะ) ไม่มีวิญญานใด ๆ อยู่ในโลกอื่น ไม่มีการกระทำใด ๆ ก่อให้เกิดผลกรรม การบูชาไฟ การปฏิบัติตามพระเวท การร่ายมนต์ของนักบวช และการทาตัวด้วยขี้เถ้า เป็นอุบายวิธีการหาเลี้ยงชีพของคนโง่และคนไร้ยางอาย ถ้าหากสัตว์ที่ถูกฆ่าบูชาจะได้ไปเกิดในสวรรค์จริง ทำไมไม่ทำพิธีบูชาโยนไปตามมารดาของตนเอง เพื่อให้ท่านไปสวรรค์ ดังนั้นมนุษย์ทุกคนควรแสวงหาความสุขในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ จงแสวงหาความสุขจากกามารมณ์ให้มากที่สุด แม้จะต้องเป็นหนี้สินก็ตาม เพราะเมื่อร่างกายแตกสลาย กลายเป็นเถ้าถ่านแล้ว จะไม่กลับฟื้นคืนชีพมาอีกเลย ปรัชญาจารย์วาก ไม่เชื่อเรื่องสวรรค์ที่ศาสนากล่าวถึง หรือจะได้ไปพบหลังจากตายแล้ว อย่างที่ศาสนาทั้งหลายในอินเดียสอน แต่เชื่อว่าหากจะมีสวรรค์ สวรรค์นั้นก็อยู่ในโลกนี้แหละ เรานั้นเองที่

จะเป็นผู้สร้างสวรรค์ให้แก่ตนเอง ซึ่งมีแนวความคิดแตกต่างจากคติอินเดียโบราณซึ่งถือว่ามนุษย์มีความปรารถนา 4 ที่สำคัญในชีวิต ได้แก่

1. ธรรมะ การมีชีวิตอยู่อย่างถูกต้องทำนองคลองธรรมและตามหน้าที่ของตน
2. อรรถะ การแสวงหาความสุขจากวัตถุ
3. กามะ การแสวงหาความสุขจากความรัก
4. โมกษะ การหลุดพ้นความปรารถนาทั้งปวง เพื่อความสุขในโลกหน้า

ปรัชญาจารย์เห็นว่าทั้ง 4 อย่างนี้สิ่งที่สำคัญมีแค่ 2 อย่างคือ อรรถะ กับ กามะ ในที่นี้กามะ ก็คือตัณหานั่นเอง

## 2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องธรรมชาติของตัณหาในพุทธปรัชญาเถรวาท
- 2.2 เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องธรรมชาติของตัณหาในปรัชญาจารย์
- 2.3 เพื่อศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดเรื่องธรรมชาติของตัณหาในพุทธปรัชญาเถรวาทและปรัชญาจารย์

## 3. เหตุที่ทำให้เกิดตัณหา

พุทธปรัชญา หากจะกล่าวว่า “ตัณหาเกิดมาจากอะไรนั้น” ตามหลักของปฏิจจสมุปบาท กล่าวว่า “ตัณหาเกิดมาจากเวทนา (ความรู้สึก การเสวยอารมณ์) เวทนาเกิดมาจากผัสสะ (การกระทบ การสัมผัส) ผัสสะเกิดมาจากสฬายตนะ (การเชื่อมต่อของอายตนะภายนอกและอายตนะภายใน) สฬายตนะเกิดมาจากนามรูป นามรูปเกิดมาจากสังขาร (การปรุงแต่ง) สังขารเกิดมาจากอวิชชา (ความไม่รู้ในอริยสัจ 4)”

ปรัชญาจารย์ ไม่อยากทราบ ว่า “ตัณหาเกิดมาจากอะไร? จะกำจัดได้ไหม? กำจัดด้วยวิธีใด?” แต่ปรัชญาจารย์มองว่า “ตัณหา” ไม่ได้เป็นปัญหา ไม่ได้ก่อให้เกิดความทุกข์ แต่กลับทำให้มนุษย์รู้จักวิธีเสพสุขที่ยิ่งกว่า จึงอาศัยประโยชน์ให้ตัณหากระตุ้น ทำการคิดค้น กรรมวิธีในการดื่มด่ำกับความสุข ความสะดวกสบาย ความปลอดภัย และความเพลิดเพลินต่าง ๆ เช่น การบ่มเพาะไวท์ที่รสชาติดี และนุ่มละมุน การคิดค้นสูตรอาหารรสเลิศ เป็นต้น

## 4. เหตุที่ทำให้ตัณหาดับ

1. พุทธปรัชญา มีแนวคิดที่ว่า “ตัณหาเป็นบ่อเกิดของความทุกข์ ให้สุขนิดเดียว แต่ให้ทุกข์มหันต์ ตัณหาเป็นเหยื่อล่อให้สัตว์โลกผู้มึนเมาไปด้วยกิเลส (ราคะ โทสะ โมหะ) จึงสร้างกรรมที่ดีบ้าง ชั่วบ้าง จากนั้นก็เป็นผู้รับกรรม (วิบาก) ที่เป็นสุขบ้าง ทุกข์บ้าง เมื่อประสบกับวิบากที่เป็นสุขก็ยึดติด (อุปาทาน) อยากเสพอารมณ์ที่ชื่นชอบนาน ๆ หากประสบกับวิบากที่เป็นทุกข์ก็อยากหลุด อยากพ้นไปจากอารมณ์ที่ไม่ชื่นชอบ เมื่อได้เสวย (รับผลกรรม) จึงมีการสร้างกรรมที่ดีบ้าง ชั่วบ้าง แล้วเสวยสุขทุกข์ในสุดติทุกติ คละเคล้าอย่างไม่มีวันจบสิ้น ผู้ที่ถูกกิเลสตัณหาครอบงำ ย่อมไม่สามารถจะพาตนเองออกไปจากวัฏฏสงสารได้”

เมื่อตัณหาเป็นต้นเหตุที่ทำให้ติดอยู่ในวัฏฏทุกข์ จึงพยายามหาวิธีกำจัดตัณหาด้วยวิธีต่าง ๆ มี 5 ได้แก่ (คณาจารย์แห่งโรงพิมพ์เลี้ยงเชิง, 2551)

1. การมองในแง่ดี (ตทังควิมุตติ) เป็นการหลุดพ้นได้ชั่วคราว เช่น เมื่อเกิดความโกรธ ก็แก้ด้วยการมองประโยชน์ของเมตตา พิจารณาโทษของความโกรธ เมื่อเกิดความกำหนัด ให้พิจารณาโทษของกาม(ความกำหนัด) และคุณของการสำรวมในกามคุณ เป็นต้น

2. การข่มไว้ (วิกขัมภนวิมุตติ) เป็นการข่มไว้ด้วยอำนาจของฌาน ได้แก่ วิตก วิचार สุข ปีติ และเอกกัคคตา การข่มด้วยฌานนี้ อาจจะสามารถข่มไว้ได้นาน ๆ แต่เมื่อฌานเสื่อม กิเลสย่อมมีกำลังเกิดขึ้นได้อีกเหมือนเอาหินทับหญ้า เมื่อเอาหินออกหญ้าก็งอกขึ้นเหมือนเดิม

3. การตัดขาด (สมุจเฉทวิมุตติ) หลุดพ้นได้อย่างเด็ดขาด คือ พ้นจากกิเลสด้วยอำนาจของอริยมรรค กิเลสตัวที่ถูกตัดขาดแล้วนั้นไม่สามารถกลับมาเกิดอีกได้ เช่น สักกายทิฐิเมื่อถูกตัดขาดแล้วจะไม่กลับมาอีกได้

4. ความสงบ (ปฏิบัติสัทธีวิมุตติ) การหลุดพ้นด้วยความสงบ คือ พ้นจากกิเลสด้วยอำนาจของอริยผล ไม่ต้องขวนขวายที่จะต้องละกิเลสอีก เพราะกิเลสได้สงบไปแล้วอย่างถาวร เช่น เมื่อสำเร็จเป็นพระโสดาบัน กิเลส 3 อย่าง คือ สักกายทิฐิ วิจิกิจฉา สัสสพตปรามาส ก็จะถูกกำจัดไปอย่างถาวร เป็นต้น

5. การออกไป (นิสสรณวิมุตติ) การหลุดพ้นจากกิเลสด้วยการออกไป คือหลุดพ้นจากกิเลสทั้ง 10 (สังโยชน์ 10) ได้อย่างถาวร คือบรรลุนิพพาน (เป็นพระอรหันต์) เมื่อถึงคราวสิ้นชีวิตจะไม่เกิดในภพไหน ๆ

มนุษย์มีศักยภาพในการเข้าถึงความหลุดพ้นจากบ่วงตัณหา ทั้ง 5 ประการ, ข้อที่ 1-2 เป็นการหลุดพ้นจากตัณหาได้ชั่วคราว, ข้อ 3 เป็นการหลุดพ้นด้วยอริยมรรค, ข้อ 4 เป็นการหลุดพ้นด้วยอริยผล (สืบเนื่องมาจากข้อ 3), ข้อ 5 หลุดพ้นจากการและบ่วงแห่งมาร พ้นแล้วจากสังโยชน์ 10 ประการ แล้วเข้าสู่ นิพพาน (สิ้นทั้งกิเลสทั้งสังขารร่างกาย ไม่เกิดอีกในภพไหน ๆ)

### 5. ทำไมพุทธปรัชญามองตัณหาในแง่ร้าย

พุทธปรัชญามอง ว่า ตัณหาเป็นต้นเหตุแห่งทุกข์ (สมุทัย) คนเราต้องประสบความโศก ความร่ำไรราพัน ความไม่สบายกาย ความไม่สบายใจ เป็นทุกข์ ทุกข์เหล่านี้ล้วนมีบ่อเกิดจากตัณหาทั้งสิ้น ได้แก่

1. กามตัณหา เป็นความใคร่อยากเห็นรูปสวย ๆ อยากได้ยินเสียงที่ไพเราะ อยากดมดอกไม้กลิ่นที่หอม ๆ อยากลิ้มรสที่อร่อยถูกใจ อยากได้สัมผัสที่นุ่มนวลอ่อนละมุนละไม

เมื่อชอบใจก็จะอยากได้อีก อยากสัมผัสอีก อยากครอบครอง แม้ได้ครอบครองแล้ว ก็อยากมีอีก อยากได้อีกไม่รู้จักพอ

เมื่อไม่ได้ย่อมเกิดการดิ้นรน ทรมานทรมานแสวงหาในทางที่ชอบ เช่น มีทรัพย์ก็ซื้อหาามาเซยชมได้ บางทีก็แสวงหาในทางที่ไม่ชอบ เช่น จี้ ปล้น ชิง ใช้กำลัง เพื่อให้ได้ครอบครอง เป็นต้น ย่อมเป็นทุกข์ถูกเขาติดตาม ถูกเจ้าของทำร้าย หรือติดคุก เป็นต้น

เมื่อเวลาผ่านไป จากที่ชอบก็เกิดเบื่อหน่าย อยากได้สิ่งอื่นอีก เรื่อยไปไม่มีวันสิ้นสุดลงได้ หากเราวิ่งตามกระแสนความอยากได้ของตน จำต้องดิ้นรน ลำบากในการแสวงหาเพื่อให้ได้มา

2. ภวตัณหา ความอยากได้สิ่งต่าง ๆ ไว้ครอบครอง เช่น อยากมีลาภ อยากมียศ อยากมีตำแหน่ง อยากให้คนสรรเสริญ เป็นต้น ตามปกติเป็นสิ่งต่าง ๆ ในโลกล้วนตกไปสู่อำนาจของไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ความไม่เที่ยงแท้ ทุกขัง ความแปรเปลี่ยน อนัตตา ความไม่มีตัวตนที่หาประโยชน์ได้ เมื่อมีได้ลาภ ก็มีเสื่อมลาภ เมื่อมียศ ก็มีเสื่อมยศ เมื่อมีสรรเสริญ ก็มีนินทา เมื่อมีสุข ก็มีทุกข์ เป็นของคู่กัน หากไม่ได้สิ่งที่ปรารถนาก็เกิดทุกข์ขึ้น

3. วิภวตัณหา ความอยากหลุดพ้นจากสิ่งที่เป็นทุกข์ทั้งหลาย เช่น อยากพ้นไปจากความจน อยากพ้นไปจากความไข้ไม่สบาย ความอยากพ้นไปจากความทุกข์ เป็นต้น ความทุกข์ต่าง ๆ ที่ว่านี้ เป็นสิ่งคู่โลก เรียกว่า “โลกธรรม” มีดีบ้าง มีไม่ดีบ้าง คละเคล้ากันไป ไม่สามารถบังคับบัญชา สั่งการได้ตามที่เราปรารถนา

ทั้งกามตัณหา ภวตัณหา และวิภวตัณหา เมื่อเกิดขึ้นแล้ว เมื่อเราไม่สามารถเปลี่ยนแปลง ไม่สามารถบังคับบัญชาได้ จำต้องทำใจ รู้จักสันโดษ พอใจในสิ่งที่มีอยู่ วางใจให้สมำเสมอในโลกธรรม เมื่อได้ ก็ไม่ตีใจจนเกินเหตุ เมื่อสูญเสียไป ก็ไม่เสียใจร้องไห้ฟูมฟายจนไม่เป็นอันทำอะไรเลย การพัฒนาจิตใจนี้ พุทธปรัชญาเรียกว่า “การเจริญภาวนา” เมื่อจิตใจได้รับการพัฒนาแล้ว ย่อมไม่หลงยึดถือในอุปาทาน ว่า “ของตน ของของตน” เมื่อกระทบโลกธรรม (สุข ทุกข์ นินทา สรรเสริญ ได้ยศ เสื่อมยศ ได้ลาภ เสื่อมลาภ) ก็ให้รู้ว่า “ตัณหา” รู้จักการบริโภคน ใช้สอยอย่างเหมาะสม ไม่ละโมภจนกินไม่ได้นอนไม่หลับ (เป็นทุกข์) เมื่อมีสติพิจารณาหา

สาเหตุของความทุกข์ (สมุทัย) เมื่อทราบสาเหตุก็หาวิธีดับทุกข์ (นิโรธ) จากนั้นก็ดำเนินตามหนทางสายกลาง เพื่อไปสู่ความดับทุกข์ (มรรค)

## 6. ประโยชน์สูงสุดของปรัชญาจรวาก

ปรัชญาจรวากมองไปที่ประโยชน์สุขในปัจจุบันเท่านั้น ไม่เชื่อชีวิตหลังความตาย ปรัชญาจรวากจึงมุ่งเน้นความสุขในปัจจุบัน ความสุขที่มองเห็น (จับต้องได้) ด้วยเหตุนี้ จึงเรียกว่า “สสารนิยม หรือวัตถุนิยม” ความสุขนี้ ได้แก่ การได้เห็นสิ่งที่สวย ๆ งาม ๆ เสียงที่ไพเราะ กลิ่นหอม ๆ รสชาติถูกใจ และสัมผัสที่น่าหลงใหล เรียกสั้น ๆ ว่า “รีบกิน รีบดื่ม รีบหาความสุขเถิด” พຽ່ນนี้อาจจะไม่มีชีวิตอยู่ก็ได้ ขณะมีชีวิตอยู่ต้องทำงานดิ้นรน เพื่อให้มีทรัพย์ เมื่อมีทรัพย์ก็ซื้อความสุขให้ตนเองและครอบครัว จงรีบกิน รีบดื่ม รีบหาความสุขเถิด ไม่ต้องให้ญาติเอาอาหารดี ๆ มาให้ในเวลาตายแล้ว ไม่ต้องทำบุญให้ เพราะไม่รู้ว่าจะได้รับหรือไม่ ขณะมีชีวิต ขออยู่อย่างมีความสุข

ชีวิตของคนที่เกิดมาชาติเดียว ตายครั้งเดียว หากไม่รีบหาความสุขใส่ตนแล้ว ย่อมเสียทีที่ได้เกิดมา เพราะเมื่อตายไป ทุกสิ่งทุกอย่างก็จบสิ้น ถูกนำไปปาเข้าหรือเข่งตะกอน ส่วนทรัพย์สมบัติที่หามาตลอดชีวิต อาจถูกทายาทนำไปล้างผลาญ เมื่อหาทรัพย์ด้วยความลำบาก ก็ควรได้ใช้ทรัพย์เพื่อหาประโยชน์สุขใส่ตน

ความสุขของปรัชญาจรวากนี้ ได้แก่ ความสุขที่เกิดจากการไปเสพสุขทางประสาทสัมผัส 5 คือ 1. ตา ได้เห็นรูปสวย ๆ 2. หูได้ยินเสียงที่พอใจ 3. จมูกได้ดมกลิ่นที่หอม ๆ 4. ลิ้นได้ลิ้มรสที่ถูกปาก และ 5. กายสัมผัสที่น่าปรารถนา ในการแสวงหาทรัพย์ ก็เพื่อนำทรัพย์เหล่านั้นมาใช้จ่ายเพื่อให้ได้สุขทางสัมผัสทั้ง 5 เหล่านี้ เมื่อมีชีวิตอยู่ต้องทำงานหาทรัพย์ หากไม่ใช้จ่ายทรัพย์แล้ว ทรัพย์นั้นอาจถูกขโมยลักเอาไป ถูกไฟไหม้ไป ถูกน้ำกัดเซาะไป ถูกลูกหลานล้างผลาญ

ดังนั้น เมื่อมีทรัพย์ก็ควรใช้ทรัพย์ในการดูแลตนเองให้มีความสุข ไม่ต้องห่วงบุญที่เขาจะอุทิศให้เมื่อตายไปแล้ว หรือไม่ต้องรอให้ญาตินำอาหารดี ๆ มาให้ที่หลุมศพ เพราะกินไม่ได้และไม่มีประโยชน์ วันนี้เป็นประโยชน์สำหรับวันนี้ พຽ່ນนี้จะมีชีวิตอยู่หรือไม่ ก็ไม่ทราบ ดังนั้น วันนี้ “จงกิน จงดื่ม จงมีความสุขสำราญเถิด”

## 7. สรุปผลการวิจัย

การศึกษาเปรียบเทียบ “แนวคิดธรรมชาติของต้นหา ในพุทธปรัชญาเถรวาทและปรัชญาจรวาก” นี้ เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (documentary research) จากการศึกษาค้นคว้า จากพระไตรปิฎก ตลอดถึงแนวคิดและหลักการที่เกี่ยวกับธรรมชาติของต้นหาจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้สรุป เปรียบเทียบแนวคิด เรื่องธรรมชาติของต้นหาในพุทธปรัชญาและปรัชญาจรวาก ดังนี้

จากการศึกษาวิจัย เรื่อง การศึกษาเปรียบเทียบแนวคิด เรื่องธรรมชาติของต้นหาในพุทธปรัชญาและปรัชญาจรวาก มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องธรรมชาติของต้นหาในพุทธปรัชญาเถรวาท 2) เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องธรรมชาติของต้นหาในปรัชญาจรวาก 3) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดเรื่องธรรมชาติของต้นหาในพุทธปรัชญาเถรวาทและปรัชญาจรวาก

จากการศึกษาวิจัยแนวคิด สรุปผลการวิจัยเรื่องดังกล่าวได้ดังต่อไปนี้

ประการที่หนึ่ง จากศึกษาแนวคิดเรื่องธรรมชาติของต้นหาในพุทธปรัชญาเถรวาท สรุปผลได้ 3 ประการ คือ 1. ธรรมชาติของต้นหา เป็นชื่อของอกุศลธรรม (ธรรมฝ่ายไม่ดี) กั้นขวางไม่ให้มนุษย์บรรลุความดีสูงสุด (นิพพาน) ต้นหาได้หลอกล่อสรรพสัตว์ให้หลงวนเวียนในสังสารวัฏ ไม่สามารถหลุดออกไปจากกองทุกข์ไปได้ เพราะเกิดจากความไม่รู้วิชา (อวิชชา) 8 ประการ ได้แก่ 1. ความไม่รู้จักทุกข์ 2. ความไม่รู้จักสมุทัย 3. ความไม่รู้จักนิโรธ 4. ความไม่รู้จักมรรค 5. ความไม่รู้อดีต 6. ความไม่รู้อนาคต 7. ความไม่รู้ทั้งอดีตทั้งอนาคต 8. ความไม่รู้จักปัจจุสมุบาท 2. ประโยชน์ของการดับต้นหา ต้นหาเป็นรากเหง้าหรือต้นตอของความชั่ว

เรียกว่า “อกุศลมูล ได้แก่ รากะ โทสะ โมหะ” ตัณหาเป็นเครื่องหมักดองจิตของสัตว์ให้ร้อนเนื่อง ทัฬหะจิตให้อยู่ในวิภวทุกขอย่างยาวนาน เรียกว่า “อาสวะ ได้แก่ กามาสวะ ภวาสวะ ภิภวาสวะ และอวิชาสวะ” ตัณหาเป็นเหมือนกระแสน้ำท่วมทับใจสัตว์ให้ถึงความพินาศไป เรียกว่า “โอหะ ได้แก่ กาโมหะ ภโวหะ ภิภวโอหะ และอวิชโอหะ” ตัณหาเป็นเครื่องประกอบสัตว์ให้ติดอยู่ในวิภวทุกข เรียกว่า “โยคะ ได้แก่ กามโยคะ ภวโยคะ ภิภวโยคะ อวิชโยคะ” ตัณหาเปรียบเหมือนความสุขของคนไข้ได้กินของแผลง เมื่อกินตอนแรกได้รับความสุข แต่ตอนปลาย โรคกำเริบทำให้ทุกข์ทรมานถึงปางตาย (กามสุข) เป็นความสุขที่ปรารถนาความใคร่ในกามคุณ 5 ได้แก่ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ” ตัณหาเปรียบเหมือนความสุขของคนเดินทางไกลในฤดูร้อนได้หลบพักใต้ต้นไม้ใหญ่ใบดกหนาในระหว่างทาง (ฉานสุข) เป็นเพ่งอารมณ์ให้เป็นอารมณ์เดียว หรือการเพ่งกิเลสอย่างหยาบ ได้แก่ กามฉันทะ พยาบาท ถีนมิทธะ อุจจจะกุกกจะ และวิจิกิจฉา ส่วนการดับตัณหาเปรียบเหมือนการเดินทางถึงเป้าหมายของบุคคลผู้เดินทางไกล ได้หยุดพักผ่อน กินข้าว อาบน้ำชำระร่างกาย (นิพพาน) เป็นความสุขที่เกิดจากการดับกิเลสตัณหาทั้งปวง ทำลายรากเหง้าของอกุศลธรรมให้หมดสิ้น เพราะพิจารณานาม-รูป เห็นพระไตรลักษณ์ ดับต้นตอของความทุกข์ทั้งมวล ดังคำไวพจน์ของนิพพาน เช่น “ธรรมเป็นที่สิ้นไปแห่งตัณหา เรียกว่า “ตัณห์กขโย”, สภาวะธรรมที่พ้นจากตัณหาเรียกว่า “นิพพาน”, ธรรมที่ทุกข์เบียดเบียนไม่ได้เรียกว่า “อัปปาปิขโณ”, ธรรมที่ปราศจากรากะเรียกว่า “วิราโค”, ธรรมที่ปราศจากตัณหาเรียกว่า “อนาลโย”, ความดับทุกข์เรียกว่า “นิโรธ” เป็นต้น” ทั้งหมดนี้ล้วนมีความหมายอย่างเดียวกันกับตัณหา ได้แก่ กามตัณหา ภวตัณหา ภิภวตัณหา

ประการที่สอง จากการศึกษาแนวคิดเรื่องธรรมชาติของตัณหาในปรัชญาจรวาก สรุปผลได้ 3 ประการ คือ 1. ธรรมชาติของตัณหา จรวากมีมุมมองว่า ตัณหาไม่ใช่ความชั่วร้าย แต่เป็นธรรมชาติมีอยู่ในตัวมนุษย์ ผังอยู่ในโครโมโซม DNA ของมนุษย์ มนุษย์ไม่สามารถกำจัดตัณหาได้ ดังนั้น มนุษย์จึงต้องอยู่กับตัณหา เพราะตัณหามีส่วนช่วยให้มนุษย์รู้จักวิธีหาความสุข 2. ประโยชน์ของตัณหา จรวากมีแนวคิดที่ ตัณหาไม่พร้อมกับการเกิดและแตกสลายไปเมื่อตาย ดังนั้น จึงนำประโยชน์จากตัณหามาใช้ คือ 1. ตัณหาช่วยเกิดการปรับตัวเพื่อให้เผ่าพันธุ์ดำรงคงอยู่ได้ ผู้ที่ปรับตัวไม่ได้ย่อมล้มหายตายจากโลกและสูญพันธุ์ 2. ตัณหาทำให้มนุษย์พัฒนาสิ่งประดิษฐ์ที่ให้ความสะดวกสบาย เช่น พัฒนาหลอดไฟให้แสงสว่าง พัฒนารถยนต์เพื่อใช้ในการเดินทาง 3. ทำให้มนุษย์คิดค้นหาสูตร วิธีในการรักษาโรค พัฒนาการแพทย์ให้มนุษย์มีอายุยืนยาว ร่างกายแข็งแรง 4. ทำให้มนุษย์คิดค้น เตรียมสถานการณณ์ฉุกเฉิน เมื่อประสบภัย เช่น การสะสมอาวุธ การคิดวิธีถนอมอาหาร การเตรียมเชื้อเพลิงไว้ใช้ในหน้าหนาว เป็นต้น 5. การบันเทิงและพักผ่อนหย่อนใจ ต้องการผ่อนคลาย ต้องการพักผ่อนหาความสุข จึงมีการคิดค้นหาสูตรเด็ดอาหารอร่อย หาสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าตื่นตา เป็นต้น 3. เป้าหมายของชีวิต ความสุขที่แท้จริงไม่ได้อยู่ที่โลกหน้า ไม่ได้อยู่บนสวรรค์ และไม่ใช่วิตหลังความตาย เพราะใคร ๆ ไม่สามารถพิสูจน์ชีวิตหลังความตายได้ว่า “มีจริง” แต่ที่เป็นจริง คือ การมีความสุขขณะนี้ ตอนนี้ วันนี้ ชาตินี้ ก่อนที่มัจจุราช (ความตาย) มาถึง มนุษย์ควรรีบแสวงหาความสุข เมื่อตายก็ย่อมหมดโอกาสที่จะหาความสุข ชีวิตมีชีวิตเดียว ตายครั้งเดียว ร่างกายของคนจบลงที่ป่าช้าไม่มีอะไรเหลืออยู่อีกเลย ที่ตายไปแล้วก็แล้วกันไป ไม่สามารถกลับมารวมตัวกันใหม่ การทำดี การทำชั่ว มีผลเท่ากัน คือ ไม่ได้ไปทั้งสวรรค์ ทั้งนรก แต่สุดท้ายไปรวมตัวกันที่ป่าช้าเท่านั้น เมื่อชาติหน้าไม่มี นรกสวรรค์ไม่มี ความดีความชั่วไม่มี เราควรแสวงหาความสุขในปัจจุบันด้วยการ กิน ดื่ม สุขสำราญเถิด ดังนั้น เมื่อมีทรัพย์ก็ควรใช้ทรัพย์ในการดูแลตนเองให้มีความสุข ไม่ต้องห่วงบุญที่เขาจะอุทิศให้เมื่อตายไปแล้ว หรือไม่ต้องรอให้ญาตินำอาหารดี ๆ มาให้ที่หลุมศพ เพราะกินไม่ได้และไม่มีประโยชน์ วันนี้เป็นประโยชน์สำหรับวันนี้ พรุ่งนี้จะมีชีวิตอยู่หรือไม่ มาทราบ วันนี้ “จงกิน จงดื่ม จงมีความสุขสำราญเถิด”

ประการที่สาม จากการศึกษาเปรียบเทียบแนวคิด เรื่องธรรมชาติของตัณหาในพุทธปรัชญาเถรวาทและปรัชญาจรวาก สรุปผลได้ว่า พุทธปรัชญาเถรวาท มีมุมมองว่า 1. มนุษย์สามารถเข้าถึงความสุข ได้ 3 ประการ คือ สุขในโลกนี้ 1 สุขในโลกหน้า (ชาติหน้า) 1 สุขอย่างยิ่ง (พระนิพพาน) 1 การที่จะไปถึงสุขในโลกนี้ด้วยทานและศีล การเข้าถึงสุขในโลกหน้าด้วยทาน ศีล ภาวนา (สมถกรรมฐาน) การเข้าถึงสุขอย่างยิ่งด้วยทาน ศีล ภาวนา (สมถกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐาน) การเข้าถึงเป้าหมายได้จะต้องสร้างความเห็นที่ถูกต้องเสียก่อน โดยอาศัยปัจจัย 2 ประการ คือ 1. พรโตโมสะ การฟังพระสัทธรรมจากผู้อื่น การคบนักปราชญ์ เพื่อให้ท่านเหล่านั้นแนะนำในทางที่ถูกต้อง มองเห็นประโยชน์ในโลกนี้(ชาติปัจจุบัน) ประโยชน์ในโลกหน้า(ชาติหน้า) ประโยชน์อย่างสูงสุด (นิพพาน) 2. โยนิโสมนสิการ คือ การพิจารณาโดยใช้อุบายวิธี คิดหาเหตุผล ใช้ปัญญาขบคิดพิจารณา เห็นปฏิจสมุปบาท (เห็นกระบวนการเกิดและดับแห่งทุกข์) โดยสามารถสาวจากเหตุไปหาผล และสาวจากผลไปหาเหตุ เรียกว่า “โดยอนุโลมและปฏิโลม” ปัญญานี้ช่วยให้สามารถครองตนให้มีความสุขในโลกนี้ ความสุขในโลกหน้า และความสุขในพระนิพพาน

ตารางเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างแนวคิดเรื่องตัณหา

| แนวคิดเรื่องตัณหา | ความเหมือนกัน                                                                                                                         | ความแตกต่าง                                                                                                                                                           |
|-------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 1. การเกิดตัณหา   | ตัณหาเกิดจากการสัมผัสทั้ง 5 ทำให้เกิดการเห็น การได้ยิน การได้กลิ่น การลิ้มรส การถูกต้อง แล้วเกิดความพอใจ ไม่พอใจ (ห้าข้อแรกเหมือนกัน) | 1. ปรัชญาพุทธ มองว่า ตัณหาเกิดจากอายตนะ 6 คือ การเห็น การได้ยิน การได้กลิ่น การลิ้มรส การถูกต้อง การนึกคิด<br>2. ปรัชญาจรวาก มองว่า ตัณหาไม่ได้เกิดทางจิตใจ (การคิด)  |
| 2. ประเภทของตัณหา |                                                                                                                                       | 1. ปรัชญาพุทธ ตัณหา มี 3 ประเภท คือ กามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา<br>2. ปรัชญาจรวาก ตัณหา มี 2 ประเภท คือ ระดับพื้นฐานเทียบได้กับกามตัณหา และระดับกลางเทียบได้กับภวตัณหา |
| 3. การดับตัณหา    |                                                                                                                                       | 1. ปรัชญาพุทธ ดับตัณหา 2 อย่าง คือ การหลุดพ้นชั่วคราว การหลุดพ้นอย่างถาวร<br>2. ปรัชญาจรวาก ดับตัณหาอย่างเดียว คือ การหลุดพ้นชั่วคราว                                 |
| 4. เป้าหมาย       |                                                                                                                                       | 1. ปรัชญาพุทธ มีเป้าหมายด้วยการเข้าถึงประโยชน์ 3 คือ ประโยชน์ในโลกนี้ ประโยชน์ในโลกหน้า ประโยชน์สูงสุด<br>2. ปรัชญาจรวาก มุ่งประโยชน์ในโลกนี้เท่านั้น                 |

ปรัชญาจรวากมีมุมมองที่ต่างจากปรัชญาพุทธ ด้วยการมองประโยชน์สุขในชาติปัจจุบันเท่านั้น ดังนั้นจึงปฏิเสธสิ่งที่มองไม่เห็น ปฏิเสธกรรมและผลของกรรม (วิบาก) ที่จะส่งผลไปที่ชาติหน้า แต่ก็ไม่ได้ปฏิเสธผลของกรรมในชาติปัจจุบัน เช่น ช่วยคนข้ามถนนหากได้รับผลตอบแทน หรือมีคนสรรเสริญจะถือว่าเป็นความดี

การทำงานจะต้องได้รับผลตอบแทน หรือเงินเดือน เป็นต้น ปรัชญาจารย์วาทะมุ่งเอาผลที่จะมองเห็นในปัจจุบันเท่านั้น หากการกระทำแล้วไม่ได้รับผลตอบแทนจะไม่ทำ เพราะไม่ใช่ความดี ปรัชญาจารย์วาทะจึงมุ่งเน้นการกระทำที่ก่อให้เกิดการตอบแทนที่ให้ผลทันตา มุ่งแสวงหาความสุขทางประสาทสัมผัส 5 ได้แก่ สุขจากการได้เห็นของสวยงาม สุขจากการได้ยินเสียงที่ไพเราะ สุขจากการได้กลิ่นที่หอม สุขจากการได้รับรสชาติที่พอใจ สุขจากการได้รับสัมผัสที่น่าชื่นชม นอกจากนี้แล้วปรัชญาจารย์วาทะยังช่วยในการพัฒนาสิ่งต่าง ๆ เพื่อสนองตัณหาของคน เช่น การคิดค้นสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เช่น รถ เครื่องจักร การพัฒนาทางวิทยาศาสตร์และการแพทย์ด้วยการผลิตยารักษาโรค ทางเศรษฐศาสตร์ด้วยระบอบทุนนิยม

#### **บรรณานุกรม**

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดชมหาราช ฉลองสิริราชสมบัติ 50 ปี. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.
- คณาจารย์แห่งโรงพิมพ์เลี้ยงเชียง. (2551). **นักธรรม-ธรรมศึกษาชั้นโท**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เลี้ยงเชียง.
- พระครูปลัดสุวัฒนพุทธคุณ จันทาโก. (2555). **การศึกษาวิเคราะห์ปรัชญาจารย์วาทะ**. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.